

VERKENNING PRODUCTSTRUCTUUR WMO-HULPMIDDELEN

ADVIES OVER HERIJKING LANDELIJKE PRODUCTCODELIJST

**KLANT
AUTEUR(S)
KENMERK
DATUM
VERSIE**

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Joris Geertman, Hanneke Brouwers, Louise Blankers, Frank Heuts
HB/sb/004659
25 maart 2026
2

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
1.1	Achtergrond en aanleiding van de verkenning	3
1.2	Doel en relevantie	3
1.3	Totstandkoming	4
1.4	Leeswijzer	5
2	Huidige situatie	6
2.1	Huidige productcodelijst (Ketenbureau, 2021)	6
2.2	Huidige toepassing door gemeenten	8
3	Evaluatie en herijking productcodelijst	9
3.1	Inzichten en knelpunten - huidige toepassing	9
3.2	Inzichten en knelpunten - huidige productcodes en beschrijvingen	10
4	Herijkte productcodelijst	15
5	Tot slot	17
5.1	Adviezen en aandachtspunten verdere ontwikkeling productcodelijst	17
5.2	Adviezen en aandachtspunten implementatie	18
5.3	Adviezen en aandachtspunten interoperabiliteit	20
A.	Voorstel productcodelijst Wmo-hulpmiddelen	21
B.	Respondenten	22
B.1	Interviews	22
B.2	Klankbordgroepen	22
B.3	Expertsessie	22
C.	Advies Nictiz: Eenheid van taal in Wmo-productcodes (2026)	23

1 Inleiding

1.1 Achtergrond en aanleiding van de verkenning

Sinds de invoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (hierna: Wmo 2015) ervaren gemeenten en zorgaanbieders grote administratieve lasten die de uitvoering van hun werkzaamheden belemmeren. Een belangrijke oorzaak daarvan is de grote diversiteit aan productcodes en begrippen, en gegevensuitwisseling. Onder andere binnen het domein van hulpmiddelen. Gemeenten en leveranciers hanteren vaak hun eigen begrippen en codes, wat leidt tot interpretatieverschillen, extra controlewerk, foutgevoelige processen en beperkte vergelijkbaarheid van data. In de praktijk blijkt goede monitoring en contractmanagement door gemeenten vaak lastig omdat administratiesystemen van aanbieders en gemeenten niet dezelfde taal spreken. En over de domeinen heen worden inkoopafspraken opgesteld door verschillende partijen (opdrachtgevers) en onder verschillende regelgeving, elk met andere uitgangspunten en werkwijzen.

Landelijke standaardisatie van productcodes en productbeschrijvingen is daarom voor het ministerie van VWS een te verkennen stap naar meer eenvoud, transparantie en efficiëntie. Dit sluit aan bij de *Nationale Visie en Strategie op het Gezondheidsinformatiestelsel (NVS)*, waarin Eenheid van Taal wordt benoemd als een van de centrale bouwstenen voor betere databeschikbaarheid. Ook in het recent gepubliceerde *Houdbaarheidsonderzoek Wmo 2015* wordt het belang van eenheid van taal en techniek benadrukt. Vanwege versnippering in aanbod en data is het zicht op effectiviteit en kwaliteit van de uitvoering nu vaak onvolledig. Samen dezelfde terminologie en informatie-elementen gebruiken, biedt kansen om administratieve lasten van gemeenten en aanbieders te beteugelen en draagt bij aan het ontstaan van een gedeelde taal die domeinoverstijgend toepasbaar is - van indicatiestelling en inkoop tot levering, monitoring en verantwoording - in de Wmo, Wlz of Zvw. Dit sluit aan bij ambities uit het *Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA)*, waarin wordt afgesproken om domeinoverstijgend indiceren tussen de Zvw en Wmo mogelijk te maken.

Er bestaat op dit moment een landelijke productcodelijst die beschikbaar is via de website van het Ketenbureau i-Sociaal Domein. Deze lijst is echter niet verplicht en de bekendheid en het gebruik ervan door gemeenten blijft achter. Daarnaast is in details van contracten en processen een mate van differentiatie ontstaan die belemmerend werkt voor transparantie, uitwisseling voor samenwerking en sturing. Deze praktijk, met al zijn variatie, vormt het vertrekpunt voor een verkenning naar een herijkte landelijke standaard productcodelijst voor hulpmiddelen.

1.2 Doel en relevantie

Het langetermijnperspectief is de ontwikkeling van landelijke standaarden, die waar nodig domeinoverstijgend kunnen worden toegepast. Hiermee wordt beoogd om het leveren van integrale zorg en ondersteuning te faciliteren en wordt de inwoner/cliënt centraal gesteld en ontlast.

Voor cliënten biedt standaardisatie duidelijkheid en voorspelbaarheid: ondersteuning wordt consistent en beter navolgbaar. Een eenduidige productbeschrijving draagt bij aan transparantie en rechtszekerheid voor de cliënt. De cliënt weet wat hij/zij kan verwachten als een hulpmiddel wordt toegewezen, of een individuele voorziening bij een verhuizing kan worden meegenomen en wat de gevolgen zijn van omzetting van de beschikking naar de Wlz ('ontschotten' van dienstverlening voor inwoners). Voor aanbieders en hulpmiddelenleveranciers betekent standaardisatie een aanzienlijke vermindering van administratieve lasten, doordat processen minder handmatig, dubbel of lokaal afwijkend worden ingericht.

Wmo-consulenten profiteren van eenduidigheid in de interpretatie van producten en voorzieningen, waardoor besluitvorming en casusafhandeling sneller en zorgvuldiger kunnen verlopen.

Ook in het inkoopproces leidt eenheid van taal tot concrete voordelen. Aanbestedingen worden beter vergelijkbaar, contractmanagement wordt eenvoudiger en de marktwerking transparanter. Gemeenten kunnen effectiever sturen op kwaliteit en kosten, omdat verschillen in dienstverlening of prestaties niet langer worden verhuld door uiteenlopende definities of coderingen. Bovendien maakt een landelijke standaard betere monitoring en beleidsinformatie mogelijk, wat essentieel is in een tijd waarin de druk op het sociaal domein toeneemt.

Op korte termijn richten we onze aandacht op een eerste verkenning naar de mogelijkheden en kansen van landelijke standaardisatie van de productstructuur binnen het gemeentelijk domein (Wmo), in de context van domeinoverstijgende samenwerking. Het uiteindelijke doel hiervan is om te onderzoeken of en in hoeverre het realistisch is om tot één landelijke productcodelijst (codes en beschrijvingen) voor Wmo-hulpmiddelen te komen, passend bij de uitvoeringspraktijk van gemeenten, en om te onderzoeken wat er nodig is voor afspraken op landelijk niveau over eenheid van taal in domeinoverstijgende context.

Deze verkenning gaat uit van de aanname dat meer eenheid van taal (in de vorm van landelijke productcodes) leidt tot positieve effecten aan gemeente-, aanbieders-, en cliëntzijde:

- a. Duidelijkheid, voorspelbaarheid en een betere navolgbaarheid voor cliënt, aanbieder en gemeente;
- b. Betere overdraagbaarheid van informatie;
- c. Ontschotting van dienstverlening voor inwoners;
- d. Minder administratieve lasten (o.a. voor de aanbieder en consulent hulpmiddelen), simpelere bedrijfsvoering voor aanbieders die meerdere gemeenten bedienen en hogere productiviteit (draagt bij aan het oplossen van arbeidstekort);
- e. Efficiëntere inkoop en contractmanagement;
- f. Minder foutenlast en hogere datakwaliteit.

1.3 Totstandkoming

Dit verkennende onderzoek richt zich op de bestaande productcodelijst voor hulpmiddelen binnen de Wmo 2015. Er is gekeken naar de relatie met codes die zijn ontwikkeld en toegepast in andere stelsels en afspraken op eenheid van taal die de afgelopen jaren gemaakt zijn. Als basis voor het onderzoek is de productcodelijst - de productcodes en -beschrijvingen - van het Ketenbureau i-Sociaal Domein (2021) gehanteerd (hierna: 'standaard productcodelijst 2021'). De scope van het onderzoek beperkt zich tot de Wmo-hoofdcategorieën 11 (rolvoorzieningen), 12 (vervoersvoorzieningen) en een deel van 13 (woonvoorzieningen). Onder categorie 13 vallen namelijk ook voorzieningen die weliswaar vanuit de Wmo worden verstrekt, maar niet onder de contracten voor hulpmiddelen vallen. Deze 'nagelvaste' producten zijn buiten beschouwing gelaten. Dit betreft productcodes 13X20 en verder.

Het onderzoek heeft als doel:

- Een kritische evaluatie en herijking van de standaard productcodelijst 2021 (codes en beschrijvingen) zoals ontwikkeld en gepubliceerd door het Ketenbureau i-Sociaal Domein;
- Een eerste advies op hoofdlijnen over de stapsgewijze introductie en borging van deze documenten als landelijke standaard.

Ons toetsingskader hierbij is:

- a. Het moet goed zijn voor de cliënt;
- b. Het moet werkzaam zijn voor het inkoopproces;
- c. Het moet bijdragen aan het verminderen van administratieve lasten.

Om tot een herijking en advies te komen, zijn diverse verkennende gesprekken gevoerd met betrokken partijen en is een desk- en literatuurstudie uitgevoerd. Ook is een enquête uitgezet onder gemeenten. Vervolgens is een expertsessie bijeengeroepen bestaande uit gemeenten en hulpmiddelenleveranciers, ten behoeve van een evaluatie van de huidige standaard productcodelijst 2021. Hun input is gebruikt als inspiratie om inrichtingskeuzes van de productcodelijst te heroverwegen, onderscheidende elementen te identificeren en de kenmerken van producten scherper toe te lichten. Inzichten zijn besproken in een multidisciplinaire klankbordgroep. Met hen zijn we tot richtinggevende uitspraken gekomen, die de basis hebben gelegd voor aanpassingen aan de productcodelijst. In bijlage B is een overzicht opgenomen van de respondenten van dit onderzoek. Het resultaat van dit gezamenlijke proces - de bijgevoegde productcodelijst - is daarmee een gestroomlijnde herijking van de standaard productcodelijst 2021, geen fundamenteel nieuw ontwerp. Met deze eerste herijking is een stap gezet naar meer eenheid van taal binnen de Wmo.

Een belangrijk aspect van eenheid van taal is echter de domeinoverstijgende werking ervan. In de loop van het onderzoek bleek het een uitdaging om, binnen de kaders van dit verkennende onderzoek, inzicht te verkrijgen in andere domeinen (Wlz en Zvw) in de vorm van deelname aan interviews en/of de klankbordgroep. Ook het bereiken van overeenstemming binnen de Wmo vergde meer inzet en discussie dan vooraf verwacht. Om deze reden is gekozen te focussen op eenheid van taal binnen de Wmo en het domeinoverstijgende perspectief hier vooralsnog slechts beperkt in mee te nemen. Wel sluiten we af met een advies voor een nadere herziening van de productcodelijst, met oog voor de domeinoverstijgende werking ervan.

1.4 Leeswijzer

In deze rapportage bespreken we allereerst in hoofdstuk 2 de huidige situatie ten aanzien van de standaard productcodelijst 2021. In welke mate is deze lijst bekend bij gebruikers (aanbieders en gemeenten) en hoe ervaren zij het gebruik ervan? Vervolgens bespreken we onze inzichten, keuzemogelijkheden en daar uit volgende adviezen ten aanzien van de evaluatie en herijking van de productcodelijst in hoofdstuk 3. In hoofdstuk 4 geven we een toelichting op opbouw en het beoogde gebruik van de herijkte productcodelijst. We eindigen in hoofdstuk 5 met adviezen en/of aandachtspunten ten aanzien van vervolgonderzoek en stapsgewijze implementatie en borging.

2 Huidige situatie

- De standaard productcodelijst 2021 is ontwikkeld met de ambitie te leiden tot landelijke uniformiteit. In de totstandkoming is onder andere rekening gehouden met de Europese ISO9999-standaard.
- De productcodes kennen een vaste opbouw, bestaande uit een categorieaanduiding, tussenletter, hoofdgroep en volgnummer. Ook de productbeschrijvingen kennen een vaste opbouw bestaande uit een zestal bouwstenen, waaronder 'omschrijving doelgroep' en 'gebruiksdoel/-duur'.
- 55% van de gemeenten die reageerden op onze enquête (N=29) geeft aan de productcodes en beschrijvingen van de standaard productcodelijst 2021 te kennen. Zo'n 28% gebruikt de productcodelijst ook daadwerkelijk, circa 20% gebruikt de productcodes en beschrijvingen wel, maar heeft hier zelf wijzigingen in aangebracht.

2.1 Huidige productcodelijst (Ketenbureau, 2021)

In 2021 is onder regie van het Ketenbureau, samen met diverse stakeholders, een standaard productcodelijst voor Wmo-hulpmiddelen ontwikkeld. Deze productcodelijst - bestaande uit productcodes en -beschrijvingen - is [op de website van het Ketenbureau](#) gepubliceerd. De productcodes zijn bedoeld te worden toegepast in het iWmo-berichtenverkeer tussen gemeenten en aanbieders. In 2024 publiceerde Zorginstituut Nederland de productcodes (zonder de beschrijvingen) in de landelijke standaard.

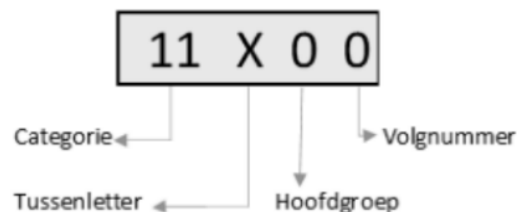
De standaard productcodelijst 2021 heeft als doel te leiden tot landelijke uniformiteit, door het ondubbelzinnig beschrijven van de functionele specificatie van het hulpmiddel. In de totstandkoming van de standaarden is onder andere rekening gehouden met de Europese ISO9999-standaard, de GPH-methode (Wlz) en de VNG Handreiking Inkoop van hulpmiddelen. De lijst is bedoeld zo volledig mogelijk te zijn. Gemeenten kunnen kiezen uit de codes om aan te sluiten bij hun eigen uitvoeringspraktijk - de lijst houdt dus zo veel mogelijk rekening met de beleidsruimte van gemeenten.

Uitgangspunten van de standaard productcodelijst 2021, zoals omschreven door het Ketenbureau:

- a. De lijst is voorzien van een specifiek eisenpakket per product;
- b. Elk product is zodanig gecodeerd dat het toepasbaar is in het berichtenverkeer;
- c. De lijst geeft inzicht in het toepasselijke btw-tarief per voorziening;
- d. De productcode bevat geen declaratie-elementen.

Productcodes

De productcodes zijn als volgt opgebouwd. De code start met een categorie aanduiding (voor Wmo-hulpmiddelen is dit 11, 12 of 13). Dan volgt een tussenletter. Bij hulpmiddelen is dit in de huidige lijst altijd de letter 'X'. Het voorlaatste cijfer beschrijft de hoofdgroep, zoals een elektrisch bewogen rolstoel, scootmobiel of duwondersteuning. Het laatste cijfer, het volgnummer, beschrijft individuele producten binnen deze hoofdgroep. Bijvoorbeeld: "Duwondersteuning, aankoppelbaar t.b.v. begeleider". Volgnummer 0 is gereserveerd voor een 'niet-specifieke' opdracht aan de leverancier. Voor de hoofdgroep en het volgnummer gebruikt men cijfers 0 t/m 9.

Productbeschrijvingen

De productbeschrijvingen zijn opgebouwd uit een aantal bouwstenen: doelgroep, gebruiksdoel, eisen/eigenschappen, opties, btw-tarief en ISO9999-codering. We lichten iedere bouwsteen kort toe:

- Het onderdeel 'omschrijving doelgroep' bevat de belangrijkste inhoudelijke aspecten van de productomschrijving. Invulling is nu echter vaak een combinatie van doelgroepaspecten, type gebruik en functionele eisen.
- 'Gebruiksdoel/-duur' omschrijft de intensiteit of duur van het gebruik van het hulpmiddel en de omgeving waarbinnen het gebruik plaatsvindt.
- De 'eigenschappen/eisen' bevatten vooral technische eisen aan hulpmiddelen en hier en daar ook functionele eisen, zoals een minimum gebruikersgewicht.
- De 'opties' omschrijven technische opties (onderdelen) die op het hulpmiddel gemonteerd kunnen worden. De strekking is dat elke optie die vermeldt wordt, leverbaar moet zijn op alle hulpmiddelen binnen de betreffende productcategorie.
- Het 'btw-tarief' vermeldt of het hoge (21%) of lage (9%) tarief van toepassing is op hulpmiddelen in deze productcategorie. Dit is van belang voor de administratie en het matchen van financiële informatie tussen leverancier en gemeente. Het onderscheid in tarief is altijd te herleiden naar een functioneel verschil.
- Tot slot verwijst de 'ISO9999-codering' naar de code uit de ISO-norm waarmee de productcategorie correspondeert. Mogelijk is deze verwijzing een aanknopingspunt voor het raakvlak met de Wlz en Zvw, aangezien de GPH codering ook op de ISO9999 gebaseerd is en daarnaar verwijst.

Onderstaande afbeelding toont een voorbeeld van een product, inclusief de productcode en beschrijving.

Productcode	Productnaam
	11X21 – Duwondersteuning, aankoppelbaar tbv begeleider
Product- beschrijving	Omschrijving doelgroep
	Elektrische aandrijfmotor duwondersteuning ter compensatie van beperking in kracht/energie /uithoudingsvermogen. De elektrische aandrijfmotor is in ieder geval geschikt om aan te brengen/te monteren op de in categorie 11, hoofdgroep 0 beschreven voorzieningen.
	Gebruiksdoel / duur
	Ten behoeve van een begeleider, gebruiksduur gelijk aan de voorziening waar de ondersteuning is aangekoppeld.
	Eisen / eigenschappen
	Elektrische aandrijf - en remunit Actieradius minimaal 15 km Maximum snelheid tenminste 5 km/h en instelbaar. Staande of geknield aan te koppelen door derde Mee neembaar en demontabel. Links of rechts bedienbaar. Vrijloop mogelijkheid.
	Leverbaar met tenminste de volgende opties
	Heavy Duty uitvoering 160kg inclusief gebruikersgewicht
	BTW-tarief
	Laag
	ISO9999-codering
	12 24 09

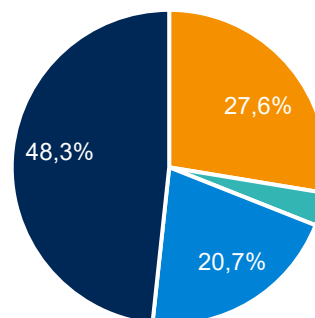
Figuur 1. Voorbeeld uit de standaard productcodelijst 2021

2.2 Huidige toepassing door gemeenten

Het gebruik van de standaard productcodelijst 2021 is op dit moment nog niet verplicht. Opvallend is zelfs dat de productcodelijst niet altijd bekend is bij gemeenten en inkopers. 55% van de gemeenten die reageerden op onze enquête (N=29) geeft aan de productcodes en beschrijvingen van de standaard productcodelijst 2021 te kennen. Zo'n 28% gebruikt de productcodelijst ook daadwerkelijk, circa 20% gebruikt de productcodes en beschrijvingen wel, maar heeft hier zelf wijzigingen in aangebracht. De overige gemeenten - ongeveer de helft - gebruikt dus eigen codes. Bijvoorbeeld omdat de codes ten tijde van de aanbesteding nog niet gepubliceerd waren door het Zorginstituut Nederland (2024), omdat men niet bekend was met de productcodelijst of omdat men tijdens het proces van aanbesteden tegen knelpunten aanliep ten aanzien van de landelijke codes. Dit geeft een indicatie van hoe groot de variatie in de toepassing is in de praktijk.

Stelling: De productcodes voor hulpmiddelen zoals opgenomen in de landelijke productcodelijst (i-standaarden) worden door onze gemeente gebruikt (N=29).

- Ja, inclusief de beschrijvingen die het Ketenbureau i-Sociaal domein bij deze codes heeft gepubliceerd
- Ja, zonder gebruik van de beschrijvingen opgesteld door het Ketenbureau i-Sociaal domein
- Ja, maar ik heb wel eigen aanvullingen of wijzigingen toegepast
- Nee

Productcodes

De landelijke categorieën voor hulpmiddelen lijken wel eenduidig gebruikt te worden (11, 12, 13). Vanaf de tussenletter ontstaan verschillen. Vanuit informatiestelseloogpunt is er geen eenduidig beeld waarvan de tussenletter gegevensdrager is. Meerdere gemeenten gebruiken de tussenletter als gegevensdrager voor de leveringsvorm. Bij deze gemeenten kunnen op de plaats van de X andere letters staan: zoals 'H' (huur), 'K' (koop), 'P' (pgb)¹. Weer andere gemeenten gebruiken deze tussenletter ook voor eigen lokale variaties, zoals bijvoorbeeld een 'S' bij een gemeentenaam die begint met een S of een 'L' voor een Limburgse zorgregio. Breder kijkend naar de totale Wmo- en jeugd-productcodelijsten komen ook 'L' (landelijk contract), 'A' (inspanningsgericht) en 'B' (outputgericht) voor, hoewel die laatste twee niet consequent lijken te worden toegepast in beide uitvoeringsvarianten. Sommige gemeenten nemen ook dienstverlening en/of onderhoud mee in hun eigen productcodelijst.

¹ Waar pgb-diensten uitgaan van een overeenkomst tussen de budgethouder en zorgaanbieder, en lopen via de SVG, zijn hulpmiddelen soms een uitzondering hierop. Er zijn gemeenten die een pgb-beschikking afgeven, waarmee de budgethouder zelf een hulpmiddel kan aanschaffen. Echter, andere gemeenten geven bijvoorbeeld een pgb-beschikking af en betalen op basis van een factuur uit aan de budgethouder of leverancier. In weer andere gevallen lopen pgb-hulpmiddelen mee op de contractvoorwaarden die de gemeente heeft afgesproken met de leverancier(s).

3 Evaluatie en herijking productcodelijst

- Er is overeenstemming onder de betrokken respondenten over het doel van een landelijke standaard productcodelijst: uniformiteit en eenduidigheid. Tegelijk willen gemeenten ook ruimte voor eigen beleid en flexibiliteit. Een keuzemodel met een beperkte lijst producten lijkt het meest werkbaar, waarbij gemeenten zelf varianten kunnen kiezen binnen de hoofdgroepen. De productcodelijst moet zo volledig mogelijk zijn om het gebruik van een 'overige' post te vermijden.
- De huidige indeling van de code (tien hoofdgroepen en tien volgnummers) biedt daarvoor voldoende ruimte, maar kan bij toekomstige innovaties wellicht tekortschieten. Uitbreiding met een letter in plaats van cijfer kan dan een oplossing zijn. Leveringsvormen worden nu soms in productcodes verwerkt, maar over de wenselijkheid daarvan bestaat verdeeldheid. Voorlopig wordt geadviseerd dit niet op te nemen in de herziene lijst en desgewenst te laten landen in Wmo-brede afspraken.
- Productbeschrijvingen moeten vooral functioneel zijn, zodat flexibiliteit behouden blijft en administratieve lasten beperkt blijven. In de categorie-indeling is een duidelijk onderscheid tussen verwijderbare woonvoorzieningen en 'nagelvaste' ofwel niet-verwijderbare woonvoorzieningen nodig, in lijn met de concept-contractstandaarden². Het btw-tarief blijft relevant voor tariefbepaling, maar hoeft niet in de beschrijving te staan.
- In ons voorstel voor een herijkte productcodelijst heeft een herziening van hoofdgroepen en producten plaatsgevonden en zijn technische aspecten waar mogelijk uit beschrijvingen verwijderd.

3.1 Inzichten en knelpunten - huidige toepassing

Er lijkt onder betrokkenen respondenten (interviews, klankbordgroep, expertgroep en enquête) overeenstemming over het doel van een landelijke standaard: dezelfde taal spreken, eenduidigheid, uniformiteit (en daarmee minder administratieve last). Hoe zo'n landelijke standaard vorm zou moeten krijgen is echter een zoektocht naar balans: enerzijds is er behoefte aan eenduidigheid en duidelijke categorieën - zodat men overal hetzelfde onder verstaat, er geen ruimte is voor discussie tussen leverancier en gemeente én het mogelijk is om een passend tarief te bepalen. Anderzijds wil men ruimte laten voor eigen beleid, bijvoorbeeld ten behoeve van gemeente specifieke afspraken en flexibiliteit in de uitvoering (zoals de mogelijkheid om binnen een bestaande beschikking maatwerk te bieden voor een cliënt met tussentijdse aanpassingen aan het hulpmiddel en daarmee beperking van administratieve last voor consulent en aanbieder).

Waar betrokkenen het wel over eens zijn is dat een productcodelijst zo veel mogelijk dekkend moet zijn voor de gemeentelijke praktijk, zodat er beperkte noodzaak is om terug te vallen op een post 'overig'. Het gebruik van een 'overige' post is niet wenselijk, omdat er beperkt zicht is op de producten die tot deze groep worden gerekend in termen van feitelijk gebruik, uitgaven, managementinformatie en sturingsmogelijkheden.

² De contractstandaarden voor hulpmiddelen zijn in behandeling en nog niet definitief vastgesteld. Meer informatie hierover is beschikbaar via [Contractstandaarden Wmo hulpmiddelen - Ketenbureau i-Sociaal Domein](#).

Advies

Gemeenten en leveranciers geven aan behoefte te hebben aan mogelijkheden voor variatie enerzijds, en een eenduidige en zo min mogelijk complexe lijst anderzijds. De meest werkbare insteek van een standaard productcodelijst lijkt de vorm te hebben van een keuzemodel met een beperkt aantal producten. Een dergelijk model ondersteunt meerdere varianten per hoofdgroep, waardoor gemeenten zelf kunnen bepalen welke (en hoeveel) productcodes uit de landelijke lijst ze wel (en niet) gebruiken. Op deze manier behouden gemeenten beleidsruimte over het eigen inkoopproces en de diversificatie die ze daarin willen toepassen. De lijst met omschrijvingen moet daartoe vrijwel alle gangbare varianten van maatwerk dekken met passende functionele omschrijvingen, van eenvoudig tot complex. Door binnen hoofdgroepen te werken met varianten op verschillende detailniveaus (met eenheid van taal steeds als uitgangspunt), kan de ene gemeente kiezen voor één generiek product, terwijl de andere gemeente kiest voor een aantal specifiekere omschreven producten. In beide gevallen moet de landelijke productbeschrijving voldoende onderscheidende elementen bevatten die het mogelijk maken als gemeente de in te kopen producten met behulp van de landelijke codes aan te duiden.

Landelijke productbeschrijvingen zijn voor alle gemeenten hetzelfde en bevatten herkenbare onderscheidende elementen waaraan desgewenst op lokaal niveau nadere duiding (of extra eisen) kunnen worden toegevoegd in de programma's van eisen. Door de beschrijvingen te standaardiseren wordt per productcode overal hetzelfde bedoeld, wat voor leveranciers sterk bijdraagt aan lastenverlaging.

3.2 Inzichten en knelpunten - huidige productcodes en beschrijvingen

Productcodes

Hierboven benoemden we al dat er behoefte is aan voldoende ruimte in de productcodes voor verschillende varianten van producten, zodat de productcodelijst zo veel mogelijk bruikbaar is voor gemeenten, of ze nu generiek of specifiek inkopen. De indeling van de productcodelijst gaat uit van maximaal tien hoofdgroepen en tien volgnummers per hoofdgroep. Deze opzet betekent dat er per hulpmiddelencategorie maximaal 100 onderscheidende producten mogelijk zijn. Sommige gemeenten zeggen in de praktijk behoefte te hebben aan meer opties dan in de huidige indeling mogelijk is, doordat ze een andere indeling willen hanteren dan de huidige lijst. Deze behoefte heeft betrekking op de tussenletter en op de hoofdgroepen/volnummers.

Zoals eerder benoemd gebruiken gemeenten de tussenletter op uiteenlopende manieren, soms om leveringsvorm - koop, huur, pgb - mee aan te duiden, maar ook om dienstverlening, de uitvoeringsvariant of een samenwerkingsverband (inkopende gemeente/regio) mee aan te wijzen. Meerdere gemeenten zien de leveringsvorm (en in mindere mate dienstverlening) graag opgenomen in de codes. Hetzelfde product kan namelijk in verschillende leveringsvormen worden aangeboden, wat invloed heeft op het tarief. Niet alle softwaresystemen bieden mogelijkheden om de leveringsvorm op een andere manier aan te duiden, waardoor de productcode een praktische en duidelijke oplossing is. Anderen geven juist aan dat de leveringsvorm in feite losstaat van het product en dus niet opgenomen zou moeten worden in de code.

Advies

Vooralsnog adviseren we om de leveringsvorm niet op te nemen in de herziene productcodelijst en de tussenletter voorlopig te houden zoals het nu is (de letter 'X' ter aanduiding van productcodes voor hulpmiddelen), totdat er op niveau van de gehele Wmo uniforme afspraken worden gemaakt over de wijze van gebruik van de tussenletter: bijvoorbeeld eenzelfde tussenletter voor iedere categorie, zoals de 'X' in de huidige lijst voor hulpmiddelen, of een tussenletter die de leveringsvorm aanduidt.

Hoewel de meningen hierover verschillen, lijkt de tussenletter ons geschikt als gegevensdrager voor de leveringsvorm en in softwaresystemen lijkt dit ook mogelijk. Het is echter van belang dat dit in de gehele Wmo (het gehele sociaal domein) eenduidig wordt toegepast en iedereen de tussenletter op dezelfde manier gebruikt; anders ontstaat hier juist weer een toename in verschillen en daarmee administratieve last. We adviseren daarom om in bredere context de standaarden voor berichtenverkeer (iWmo en iJw) te evalueren en nader te duiden hoe productcodes daarbinnen toegepast worden. Met daarin ook aandacht voor de uitvoeringsvariant koop van hulpmiddelen en inrichting van administratieve systemen.

Daarnaast lijkt de huidige opbouw bestaande uit een hoofdgroep en volgnummer (aangeduid in cijfers) niet voor alle categorieën voldoende ruimte voor differentiatie te bieden, uitgaande van de huidige indeling. Zo zijn in hoofdgroep 13X1 (douche- en toiletvoorzieningen) alle volgnummers al in gebruik in de huidige standaard productcodelijst 2021 en is er dus, zonder herindeling, geen mogelijkheid om producten toe te voegen aan deze specifieke hoofdgroep. Dit kan betekenen dat de productcodelijst in de toekomst slechts beperkte ruimte biedt voor nieuwe producten binnen bepaalde hoofdgroepen. Deze ruimte kan bijvoorbeeld nodig zijn als gevolg van technologische ontwikkelingen.

In systemen is het mogelijk om voor deze posities (zowel hoofdgroep als volgnummer) in de productcode ook letters te hanteren, waarmee, als dezelfde systematiek wordt behouden, zowel het aantal hoofdgroepen als het aantal mogelijke producten per hoofdgroep kan worden uitgebreid van 10 naar 36. De bij het onderzoek betrokken softwareleveranciers zagen hierin vooralsnog geen belemmeringen. Een andere oplossingsrichting is om de hoofdgroepensystematiek los te laten en simpelweg door te nummeren. Daarmee gaat echter wel de bundeling mogelijk verloren bij latere mutaties, wat ten koste gaat van de overzichtelijkheid van de lijst.

De huidige indeling kent ook nog reserveruimte: hoofdgroepen 7 en 8 zijn nog niet in gebruik genomen. Door de bestaande lijst opnieuw in te delen (één van de doelen van deze herijking) zijn er mogelijk minder productcodes nodig in bepaalde hoofdgroepen die nu (bijna) vol zijn. Waar nodig kan eventueel één van de reservegroepen worden benut om een hoofdgroep die nu vol zit, op te splitsen.

Advies

Bij een beperkte keuzelijst (zie paragraaf 3.2.1) lijken de huidige mogelijkheden - tien hoofdgroepen en per hoofdgroep tien volgnummers - in beginsel toereikend. Sommige hoofdgroepen kunnen slimmer ingedeeld worden om het aantal producten beter te benutten; enkele hoofdgroepen zijn tot dusver in reserve gehouden en bieden ruimte voor alternatieve indelingen of aanvullingen. Mocht in de toekomst blijken dat er onvoldoende ruimte is voor innovaties/nieuwe producten of keuzemogelijkheden voor gemeenten, kan alsnog besloten worden om in de volgnummers naast cijfers ook te werken met letters. Uit de verkenning, waarbij softwareleveranciers zijn betrokken, lijkt dit mogelijk.

Productbeschrijvingen

Er lijkt overeenstemming onder betrokkenen dat de beschrijvingen per productcode met name algemeen en functioneel onderscheidend dienen te zijn, zodat er onderscheid wordt gemaakt op bepaalde functionele elementen, die helder en herkenbaar zijn voor gemeente en aanbieder. Als de beschrijving een te groot (technisch) detailniveau bevat, werkt dit juist belemmerend of zelfs kostenverhogend, en kan flexibiliteit en hergebruik beperkt mogelijk zijn. Functioneel beschrijven heeft ook als voordeel dat herindicaties minder vaak nodig zijn - de benodigde oplossing kan makkelijker binnen dezelfde categorie blijven. Dit scheelt dus administratieve lasten. Om verwarring te voorkomen: hierbij gaat het om de functionele eigenschappen van het hulpmiddel, niet om (het proces van) gegevensuitwisseling.

De huidige productbeschrijvingen die zijn opgesteld in 2021 onder regie van het Ketenbureau worden als vrij technisch ervaren: er worden veel specifieke eisen gesteld, bijvoorbeeld hoe groot de wielen van een rolstoel moeten zijn. Beschrijvingen zouden meer gericht moeten zijn op functioneren en wijze van gebruik, in combinatie met de daaruit volgende functionele eisen aan een hulpmiddel. Wel geven leveranciers aan dat bepaalde (technische) omschrijvingen soms onontkoombaar zijn om producten van elkaar te onderscheiden (bijvoorbeeld wel: type vering, niet: grootte van de wielen). De technische aspecten van de productbeschrijvingen worden daarom bij voorkeur beperkt tot dat wat nodig is om het onderscheid tussen categorieën te duiden. Het functionele is leidend.

Een functionele omschrijving bestaat naar ons inzicht (gebaseerd op de ICF-classificatie) uit twee elementen:

1. Welke activiteiten faciliteert het hulpmiddel (functionering)?
2. Welke eigenschappen heeft het hulpmiddel minimaal nodig om het functioneren (1) te bereiken (functionele eisen)?

Daarbij hebben we de volgende ontwerpprincipes gehanteerd voor een functionele productbeschrijving:

- a. De functionele omschrijving dient de compensatieplicht die gemeenten hebben in het kader van de Wmo (art. 2.3.5), te ondersteunen, door verwijzers een duidelijke richtlijn te bieden voor welk type hulpmiddel het meest passend is.
- b. Technische gegevens kunnen relevant zijn voor inkoop, maar mogen niet de leidende factor zijn in de indicatiestelling of bij de consulent.
- c. Eenvoud bevordert de bruikbaarheid voor consulenten en verkleint de kans op foutieve codering.
- d. Door aan elke functionele omschrijving de overeenkomende ISO9999-codering te verbinden, wordt de omschrijving ook buiten de Wmo herkend. Dit is nog wel vrij generiek, een nadere uitwerking met behulp van SNOMED wordt aanbevolen.

Advies

Productomschrijvingen zijn het meest effectief als ze zo veel mogelijk functioneel zijn. Technische eisen aan het hulpmiddel kunnen dus in principe achterwege blijven. Enkel waar technische eigenschappen bijdragen aan een onderscheidende productomschrijving kunnen deze worden opgenomen.

Persoonsgebonden opties kunnen in de beschrijving weggelaten worden. Toepassing ervan kan per individuele casus beoordeeld worden op basis van de functionele omschrijving (functionering en functionele eisen).

Als gemeenten toch bepaalde aanvullende technische eisen belangrijk vinden, kunnen ze dit in een eigen programma van eisen opnemen. Het advies is echter dit zo min mogelijk te doen en zoveel mogelijk aan te sluiten bij afspraken over eenheid van taal, aangezien het beperken van administratieve lasten voor leveranciers vraagt om zo veel mogelijk eenduidigheid.

Categorie-indeling

Een duidelijke indeling van categorieën en hoofdgroepen, met voldoende onderscheid daartussen, is belangrijk voor leveranciers en Wmo-consulenten in de toepassing van de productcodelijst. De huidige indeling van de productcategorieën roept bij enkele stakeholders verwarring op, specifiek categorie 13. Een deel van de hulpmiddelen in deze categorie (transferhulpmiddelen en douche- en toiletvoorzieningen) wordt ingekocht samen met categorie 11 en 12, terwijl 'nagelvaste' trapliften en woningaanpassingen aparte inkoopafspraken en leveranciers kennen.

Advies

Het is raadzaam om in de productcodelijst duidelijk onderscheid te maken binnen de woonvoorzieningen (categorie 13) tussen verwijderbare woonvoorzieningen en 'nagelvaste' of niet-verwijderbare woonvoorzieningen. Op deze manier heeft de productcodelijst een eenduidige scope die aansluit op de werkwijze (contractering) in de praktijk.

Btw-tarief

Het btw-tarief is nu onderdeel van de productbeschrijvingen. Bij enkele producten zijn namelijk verschillende btw-tarieven van toepassing. Het btw-verschil is in deze gevallen niet alleen administratief, maar is ook te herleiden tot een onderscheid in de functionele eisen, bijvoorbeeld tussen:

- a. Fietsen met twee of drie wielen;
- b. Sanitaire voorzieningen (verrijdbaar/niet verrijdbaar);
- c. Transferhulpmiddelen (tilliften / overige).

Leveranciers geven aan dat het btw-tarief onderdeel zou moeten blijven van de standaard voor een zorgvuldige financiële afhandeling en tariefbepaling, al hoeft dit niet noodzakelijkerwijs onderdeel te zijn van de productbeschrijving. Zij moeten in hun prijslijsten tarieven reeds zowel inclusief als exclusief btw vermelden, waarmee voor beide zijden van een contract de administratie hierop ingericht kan worden. De onnodige administratieve last voor leveranciers ontstaat doordat er binnen één productcode meerdere btw tarieven mogelijk zijn, waardoor per individueel hulpmiddel nagekeken moet worden welk tarief van toepassing is.

Door producten functioneel onderscheidend te beschrijven, is het mogelijk om meerdere btw-tarieven per product uit te sluiten, waardoor administratieve lasten op dit vlak beperkt worden. Ook kan dit onderscheid worden gemaakt op het niveau van de productcode, daar waar generieke productcodes worden gehanteerd. Dit betekent dat voor elk btw-tarief een aparte code beschikbaar moet zijn, als het niet vooraf uitgesloten kan worden.

Advies

Bij de herindeling en eventuele toekomstige aanpassingen van de productcodelijst kan rekening worden gehouden met verschillende btw-tarieven, door binnen de productgroepen waar dit van toepassing is, op functioneel niveau het onderscheid te definiëren in aparte productbeschrijvingen. Op deze wijze zorgen we dat binnen één productcode altijd maar één btw-tarief toepasbaar is, wat administratieve verwerking vereenvoudigt.

In een volgende fase van de herijking van de productcodelijst kan desgewenst worden onderzocht of het passender is het btw-tarief uit de productbeschrijving te halen, omdat dit feitelijk gezien niks zegt over het product zelf. Een mogelijke inspiratie hiervoor is de G-standaard, op dit moment gebruikt voor medicatie (zie ook het advies van Nictiz in bijlage C).

4 Herijkte productcodelijst

- Deze herijking van de standaard productcodelijst 2021 maakt onderdeel uit van een herziening in twee stappen. In de eerste fase - uitgevoerd binnen de kaders van dit verkennende onderzoek - is de productindeling herzien, zijn technische aspecten uit de productbeschrijvingen verwijderd en is een eerste aanzet gedaan tot het identificeren van onderscheidende elementen. De ISO-codering is behouden.
- Er is gewerkt met de bestaande lijst en (gemeentelijke) praktijk als uitgangspunt, er heeft dus geen fundamentele herziening plaatsgevonden.
- In de tweede fase - buiten de scope van dit onderzoek - adviseren wij een nadere herziening uit te voeren, gericht op eenduidig functioneel omschrijven en domeinoverstijgend samenwerken.

Het functionele karakter van de beschrijvingen is de basis voor eenheid van taal. We adviseren daarom te werken met beschrijvingen op basis van twee elementen, die ingevuld kunnen worden met behulp van de ICF-classificatie standaard:

- a. Omschrijving van de functionering: Welke activiteiten faciliteert het hulpmiddel?
- b. Omschrijving van de functionele eisen: Welke eigenschappen heeft het hulpmiddel minimaal nodig om het functioneren (1) te bereiken?

De productbeschrijvingen concentreren op deze aspecten voorkomt dat technische eisen onnodige of niet-passende onderdelen voorschrijven, wat hulpmiddelen duurder maakt en flexibiliteit in de uitvoering in de weg staat. Net zo belangrijk is dat met een functionele omschrijving er veel ruimte blijft voor aanpassingen binnen bestaande indicaties en herindicaties dus zo min mogelijk nodig zijn. Met ons voorstel voor een herijkte productcodelijst beogen we hieraan bij te dragen. Deze eerste herziening maakt onderdeel uit van een herziening in twee stappen.

De **eerste fase** is uitgevoerd binnen de kaders van dit verkennende onderzoek en was gericht op een eerste aanzet tot het identificeren van onderscheidende elementen, in samenwerking met gemeenten en hulpmiddelenleveranciers, op basis van de huidige uitvoeringspraktijk (zonder onderliggende begrippen te toetsen in termen van taal en volledigheid). Ook is op basis van de gevonden onderscheidende elementen een eerste herziening van de productindeling uitgevoerd en zijn technische aspecten uit de productbeschrijvingen geïdentificeerd en verwijderd, zodat alleen functionele aspecten overblijven. Dit maakt de productomschrijvingen eenvoudiger en eenduidig. De standaard productcodelijst 2021 kende nog geen expliciet benoemde onderscheidende elementen, deze zijn toegevoegd tijdens de totstandkoming van deze nieuwe productcodelijst, toen tijdens klankbordsessies duidelijk werd dat hier behoefte aan was. De onderscheidende elementen die in deze productcodelijst zijn geïdentificeerd, zijn gebaseerd op de huidige productcodelijst en de huidige manier van omschrijven in de praktijk. Er heeft nog geen toetsing plaatsgevonden op de bruikbaarheid van deze onderscheidende elementen voor domeinoverstijgend werken. Er is dus gewerkt vanuit de bestaande lijst en (gemeentelijke) praktijk, niet vanuit een fundamenteel hernieuwd ontwerp.

Identificatie van onderscheidende elementen

Voor deze eerste herijking zijn we uitgegaan van bestaande best practices qua productomschrijvingen, zoals aangedragen door de klankbordgroep en andere bevroegde gemeenten. De omschrijvingen hebben we geanalyseerd in het kader van de vraag: Hoe legt de omschrijving uit dat de gekozen indeling van producten passend is? Zo kwamen we ertoe dat elk product onderscheidende elementen kent, die maken dat het product zodanig anders is dan andere producten, dat het een eigen productcode behoeft. Welke elementen dit zijn, verschilt per categorie en hoofdgroep: fietsen zijn anders qua specificaties en gebruik dan rolstoelen of tilliften. Er zijn in de huidige indeling en met de huidige wijze van omschrijven twee niveaus van onderscheidende elementen:

1. Onderscheidend tussen hoofdgroepen. Bijvoorbeeld: Waarom is een elektrische rolstoel nodig in plaats van een handbewogen rolstoel? Of een scootmobiel in plaats van een driewiel fiets?
2. Onderscheidend binnen de hoofdgroep. Bijvoorbeeld: de rolstoel voor actief gebruik (zelf bewegen) in vergelijking met de rolstoel voor passief gebruik (geduwd worden).

Onderscheidende elementen kunnen geïdentificeerd worden op alle functionele aspecten van een productomschrijving, zowel het functioneren als de functionele eisen. Bij het functioneren zien de onderscheidende elementen op de wijze van gebruik en de beperkingen die daaraan ten grondslag liggen - dit zijn doorgaans de onderscheidende elementen op niveau 1, maar ook niveau 2 komt voor (bijvoorbeeld wel of geen extra ondersteuning nodig bij het bewegen). Bij de functionele eisen gaat het om onderscheidende elementen op niveau 2, oftewel wat maakt dit type hulpmiddel in praktische zin anders is dan andere, vergelijkbare producten.

Producten zijn in de eerste fase functioneel gesplitst waar nodig, zodat er geen producten zijn waarop twee btw-tarieven van toepassing (kunnen) zijn. De ISO-codering is behouden, met oog op de toekomst en interoperabiliteit. Een nadere toelichting op de uitgangspunten die ten grondslag liggen aan de herijkte productcodelijst is opgenomen in hoofdstuk 2 van de Productcodelijst Wmo-hulpmiddelen (bijlage A). Hoofdstuk 3 en 4 van de productcodelijst lichten de wijze van gebruik en de productopbouw nader toe, zodat de lijst zoveel mogelijk eenduidig gebruikt kan worden en voor gebruikers inzichtelijk blijft hoe de omschrijvingen tot stand gekomen zijn en gelezen moeten worden.

Het uitgangspunt van de productcodelijst is dat deze fungeert als een keuzemodel. Dit betekent dat gemeenten die hulpmiddelen inkopen kunnen kiezen welke productcodes ze wel en niet hanteren in het contract. Om deze reden zijn per hoofdgroep generieke en specifieke productcodes opgenomen. Ook is ruimte gelaten voor beleidsmatige alternatieven, in de vorm van een alternatieve en overige productcode per hoofdgroep/categorie. De productcodes definiëren alleen producten. Diensten, opslagen of andere varianten zijn geen onderdeel van de herijkte productcodelijst.

Met deze eerste herijking is een stap gezet naar meer eenheid van taal binnen de Wmo. Zo is het op termijn als het goed is niet meer mogelijk dat eenzelfde functionele omschrijving door verschillende gemeenten wordt aangeduid met een andere code, tenzij het verschil een generieke of specifieke code betreft. Een belangrijk aspect van eenheid van taal is echter de domeinoverstijgende werking ervan. Dit is in deze herijking grotendeels buiten beschouwing gebleven en kan onderwerp van vervolgonderzoek zijn.

In de **tweede fase**, die buiten de scope van dit onderzoek valt, adviseren wij dan ook een nadere herziening uit te voeren, gericht op eenduidig functioneel omschrijven en domeinoverstijgend samenwerken. Dit advies werken wij in het volgende hoofdstuk verder uit.

5 Tot slot

5.1 Adviezen en aandachtspunten verdere ontwikkeling productcodelijst

In het vorige hoofdstuk hebben we beschreven hoe de herijking van de standaard productcodelijst 2021 er binnen de kaders van dit verkennende onderzoek heeft uitgezien (fase 1). In deze verkenning zijn we een aantal aandachtspunten en/of kansen tegengekomen die we willen meegeven voor een nadere herijking (fase 2). Wij baseren ons met dit advies ten dele op een advies van Nictiz over eenheid van taal in Wmo-productcodes (bijlage C).

Doorontwikkelen met betrokkenen uit verschillende domeinen

Voor fase twee lijkt het ons cruciaal om experts vanuit verschillende domeinen te betrekken. Dit vraagt om een traject waarin stakeholders uit verschillende lagen van de uitvoering en verschillende domeinen de tijd hebben om elkaars praktijk te leren kennen en met elkaar te komen tot eenheid van taal en eenduidige categorisering en beschrijvingen. Dit sluit aan bij de ambities vanuit verschillende akkoorden (waaronder AZWA) om beter samen te werken over de domeinen heen en sluit aan bij één van de adviezen van Nictiz: “Voor vervolgstappen adviseren wij domeinexperts mee te nemen in het proces: Wmo-consulenten van kleine en grote gemeenten, welzijnsorganisaties, leveranciers en vertegenwoordiging van cliënten”.

Betrek ook softwareleveranciers ook bij de tweede fase, om eventuele belemmeringen in administratieve systemen (o.a. bij gemeenten) als gevolg van beoogde wijzigingen te verkennen en tijdig te adresseren. Bijvoorbeeld, niet alle pakketten kunnen momenteel een veld zoals de ISO-codering verwerken als onderdeel van de productcode. De aanpassingen aan de productcodelijst die uit deze verkenning voortkomen, vormen geen (nieuwe) belemmering in systemen.

Inhoudelijk verdiepen op onderscheidende elementen en taal/terminologie

Inhoudelijk zou dit vervolgtraject zich kunnen richten op onderscheidende elementen en taal:

- a. Bepaal samen met betrokkenen uit verschillende domeinen welke onderscheidende elementen ten grondslag liggen aan de verschillende producten. Hierbij kunnen in deze verkenning gevonden elementen als startpunt gebruikt worden, maar moet ook oog zijn voor wat in andere domeinen wordt gezien als onderscheidend. Bepaal ook wat men onder deze onderscheidende elementen verstaat. Wat is bijvoorbeeld een ‘korte afstand’? De onderliggende definities en aannames moeten expliciet worden gemaakt.
- b. Herzie de gebruikte terminologie in het licht van interoperabiliteit. Wat wordt in andere domeinen verstaan onder bepaalde begrippen? Gebruik waar mogelijk concepten uit SNOMED, om te komen tot terminologie die domeinoverstijgend gebruikt en herkend wordt. Toets de omschrijvingen aan de hand van de werkwijze FGI en vul de productcodelijst aan met een begrippenlijst.
- c. Als i en ii worden samengebracht, ontstaat een gezamenlijke, eenduidige taal op het gebied van hulpmiddelen, die zorgt voor lastenverlichting door ruimte voor interpretatie te minimaliseren en overdraagbaarheid te maximaliseren.

Aansluiten bij ontwikkelingen in functioneel indiceren

Wij adviseren de beschrijvingen te herzien langs de lijn van bestaande handreikingen en actuele ontwikkelingen in functioneel indiceren, zoals de ICF-standaard en het project Functioneel Advies van Hogeschool Zuyd, evenals het project FGI/FGA (Functioneel Gericht Indiceren/ Functioneringsgerichte Aanspraak). Gebruik de elementen van het functioneel programma van eisen zoals consultants dit hanteren in het toewijzingsproces, zodat de productindeling aansluit op de praktijk.

ISO9999 en SNOMED CT

Daarnaast adviseren wij verdieping op de gegevensuitwisseling tussen domeinen. De ISO9999-codering is hier weliswaar voor bedoeld en is onderdeel van de huidige lijst, maar lijkt te generiek om voldoende effectief te zijn voor uitwisseling van gegevens tussen de domeinen. In deze verkenning is nog weinig inzicht verkregen in de randvoorwaarden die gerealiseerd moeten worden om interoperabiliteit tussen de domeinen op het gebied van gegevensuitwisseling te bewerkstelligen. Nictiz adviseert nadere aansluiting te zoeken bij SNOMED CT, als structuur voor terminologie en gegevensuitwisseling. Wij onderschrijven dit advies.

Wmo-diensten en hulpmiddelen in samenhang

Tot slot adviseren wij, in lijn met het advies van Nictiz, om de productlijsten voor zowel Wmo-diensten als Wmo-hulpmiddelen in samenhang door te ontwikkelen, zodat beide qua proces en inhoud op elkaar aansluiten. Hierbij kan ook gekeken worden naar de impact en samenhang van de productcodelijst op en met andere inkoopkeuzes, zoals bekostigingsvorm, inkoopmodel, sturing en verantwoording. Zie hierbij ook ons advies aangaande de productcodes voor hulpmiddelen, in paragraaf 3.2.1 van dit rapport.

5.2 Adviezen en aandachtspunten implementatie

Zo'n 75% van de gemeenten die de enquête invulden geeft aan de productcodes en beschrijvingen van het Ketenbureau te zien als een goede basis voor het landelijk invoeren van productstandaarden. Welke mogelijkheden zijn er voor een (gefaseerde) implementatie van de productcodelijst en welke randvoorwaarden zijn daarbij belangrijk om in acht te nemen?

Nieuwe contracten

- Contractstandaarden: in de landelijke contractstandaarden hulpmiddelen (op dit moment in ontwikkeling) kan een verwijzing worden opgenomen naar de nieuwe landelijke productcodelijst (fase 2), welke door gemeenten toegepast kan worden met behulp van een heldere wijzigingsclausule. Wanneer de VNG ledenvergadering de concept-contractstandaard hulpmiddelen vaststelt, zou (afhankelijk van de definitieve formulering in die standaard) ook een landelijke productcodelijst (inclusief beschrijvingen) verplicht kunnen worden voor gemeenten.
- Wetgeving: een meer dwingende optie die de wetgever kan overwegen is het verankeren van de standaard productcodelijst in wetgeving, door bijvoorbeeld een aanpassing van de Wmo 2015. Het eindrapport van het onderzoek naar de houdbaarheid van de Wmo 2015 noemt dit expliciet als mogelijkheid in het kader van verbetering van datakwaliteit, wat aansluit op de behoefte tot standaardisering. Gemeenten zien dit niet als de voorkeursoptie, omdat hiermee enige flexibiliteit en beleidsruimte verloren gaat ten opzichte van het alternatief. De keerzijde is dat wettelijke verankering een hogere mate van borging biedt voor standaardisatie dan een implementatiewijze van minder dwingend kader.

In beide gevallen adviseren wij, om daadwerkelijk te komen tot uniformiteit, geen eigen codes toe te staan naast de landelijke lijst die in fase 2 ontwikkeld wordt. Wel lijkt het ons mogelijk dat gemeenten desgewenst binnen lokale inkoopprocedures aanvullende technische wensen of afspraken opnemen in hun programma van eisen. Gemeenten houden op die manier beleidsruimte. Ook adviseren wij VWS om als stelselverantwoordelijke bij de implementatie - zowel in nieuwe als bestaande contracten - aandacht te hebben voor informatieverstrekking en advies. Bijvoorbeeld door het belang van standaardisatie uit te dragen, maar ook door praktisch advies en handvatten aan te bieden. Denk aan voorbeeldteksten voor contractbepalingen en nadere toelichting op de achterliggende keuzes.

Bestaande contracten en lopende inkooptrajecten

Gemeenten vinden het onwenselijk om bestaande contracten open te breken. Dit is bovendien niet altijd juridisch mogelijk – alleen als er reeds een geschikte wijzigingsclausule in het contract was opgenomen. Een logisch overgangsmoment is bij een nieuwe contractperiode, maar contracten hebben veelal een lange looptijd (vaak tot wel acht jaar, inclusief verlengingen). Totdat de productcodelijst van toepassing verklaard wordt bij alle nieuwe contracten (bijvoorbeeld als onderdeel van de contractstandaard), kan gemeenten geadviseerd worden om alvast een wijzigingsclausule op te nemen in inkooptrajecten, die de mogelijkheid biedt om de ingekochte productcodes en beschrijvingen geheel of gedeeltelijk te herzien. Gemeenten kunnen dan zelf, in afstemming met hun gecontracteerde leverancier(s), voor hun eigen situatie inschatten in hoeverre implementatie al haalbaar is. In een vervolgtraject kan nader onderzocht worden welke werkwijze hiervoor het meest passend is.

Beheer, onderhoud en wijzigingen

Het is raadzaam dat er één centrale plek van publicatie en één proces voor onderhoud van de productcodelijst is. Op dit moment publiceert het Zorginstituut Nederland de productcodes, als onderdeel van de bredere productcodelijst Wmo en in het kader van hun beheer van de iWmo standaard. Het Zorginstituut beheert echter niet de productbeschrijvingen. De productcodes én beschrijvingen zijn tevens gepubliceerd op de website van het Ketenbureau i-Sociaal Domein, maar ook daar is geen onderhoudsproces belegd of ingericht. Bij eventuele toepassing van de herijkte productcodelijst vraagt het beleggen van beheer en onderhoud aandacht, aangezien er ook in deze eerste herijking al wijzigingen in zijn doorgevoerd in de indeling (productcodes) en omschrijvingen.

Het is tevens belangrijk dat (toekomstige) innovaties en nieuwe producten meegenomen kunnen worden in de productlijst. Ook voortschrijdend inzicht als gevolg van de toepassing van de standaard productcodelijst kan aanleiding geven tot aanpassingen. Periodieke herijking is dus van belang om de lijst als standaard effectief te laten zijn - en blijven. Wijzigingsclausule(s) in de contractstandaarden en eventueel een aparte herzieningsclausule kunnen wijzigingen in de toekomst faciliteren. Iedere wijziging van de productcodelijst vraagt echter inzet van gemeenten en leveranciers. We adviseren daarom terughoudend te zijn met het doorvoeren van wijzigingen, om tegemoet te komen aan de behoefte aan stabiliteit van gemeenten en aanbieders. Beperk wijzigingen bijvoorbeeld tot eens per jaar.

Berichtenverkeer iWmo

Het berichtenverkeer is ontwikkeld voor diensten en ondersteunt de informatie-uitwisseling en afstemming rond fysieke leveringen van hulpmiddelen niet van nature. Door de aard van het informatieproces is het berichtenverkeer op moment van schrijven bovendien meer geschikt voor afwikkelen van leveringen op basis van huur (een vaste prijs per maand) dan op basis van koop. Om gemeenten en hulpmiddelenleveranciers toch in staat te stellen om te werken met het iWmo-berichtenverkeer, hebben het Ketenbureau en Zorginstituut Nederland in 2019 een handreiking opgesteld.

In de toekomst kan er aandacht zijn voor doorontwikkeling van het iWmo-berichtenverkeer, zodat niet alleen de taal (productcodes en beschrijvingen) maar ook de communicatiewijze (berichtenverkeer) eenduidig kan worden toegepast door gemeenten. Dit past bij ontwikkelingen in het kader van verbreding van het Actieprogramma iWlz naar het sociaal domein, waarin gewerkt wordt aan een domeinoverstijgend, toekomstbestendig informatiestelsel.

Gebruik van tussenletter, hoofdgroepen en volgnummers

Wanneer in de verdere toekomst wordt gekozen voor wijzigingen in het gebruik van de tussenletter, hoofdgroepen en volgnummers, is het raadzaam hier voor de gehele Wmo (en eventueel Jeugdwet) eenduidige afspraken over te maken. Bovendien is het van belang om de softwareleveranciers rondom het berichtenverkeer hierbij te betrekken, om de werkbaarheid voor gemeenten te borgen.

5.3 Adviezen en aandachtspunten interoperabiliteit

Overlap in producten verstrekt door zorgkantoren/zorgverzekeraars enerzijds en gemeenten anderzijds lijkt beperkt tot rolvoorzieningen en woonvoorzieningen. Een eerste verkenning doet vermoeden dat de inhoudelijke overlap in producten beperkt is, mede gezien het meer medisch-specialistische karakter in de Wlz en Zvw. Productbeschrijvingen in andere wetten lijken compacter en bovendien technischer (GPH). De werkwijze qua toewijzing is wel vergelijkbaar: in de aanspraakcriteria die verschillende zorgkantoren hanteren voor de toewijzing van hulpmiddelen vinden we een mix van functionele eisen en omliggende/technische criteria. We weten dat in andere domeinen ook behoefte is aan meer uniformiteit in productcodes en -beschrijvingen. Bovendien sluit dit aan bij de ambitie uit het AZWA om domeinoverstijgend indiceren tussen Zvw en Wmo mogelijk te maken.

Voor cliënten is er een duidelijke meerwaarde in meer uniformiteit over de domeinen heen. Bijvoorbeeld wanneer zij een tijdelijk hulpmiddel uit de Zvw kunnen meenemen naar de Wmo of wanneer zij een hulpmiddel nodig hebben dat bestaat uit componenten die verstrekt worden uit meerdere domeinen. Deze situaties zijn nu nog erg omslachtig. Hiervoor en ten behoeve van eenheid van taal zijn uniforme productcodes naar ons idee echter van minder belang. Wanneer de productbeschrijvingen qua inhoud en opbouw overeenkomen (dezelfde taal) is het relatief eenvoudig om (voorlopig) met een conversielijst voor de achterliggende codes te werken.

Echter, gezien de beperkte inhoudelijke overlap in producten en het ontbreken van uniformiteit binnen en tussen de domeinen in de praktijk, is ons voorstel om wel toe te werken naar een herijking van de productcodelijst met oog voor domeinoverstijgende taal/terminologie en onderscheidende elementen, maar om de implementatie te starten met de Wmo. Daarbij blijft interoperabiliteit en eenheid van taal op de lange termijn het uitgangspunt.

A. Voorstel productcodelijst Wmo-hulpmiddelen

Separaat document.

B. Respondenten

B.1 Interviews

- a. ROGplus
- b. Gemeente Den Haag
- c. Drechtsteden
- d. Gemeente Súdwest-Fryslân
- e. Gemeente Groningen
- f. Firevaned
- g. Nictiz
- h. Ketenbureau iSD
- i. Zorginstituut Nederland
- j. Spierziekten NL
- k. Iederin
- l. Hogeschool Zuyd
- m. DJI
- n. Menzis

B.2 Klankbordgroepen

- a. Zorginstituut Nederland
- b. Nictiz
- c. Ketenbureau iSD
- d. Gemeente Den Haag
- e. Gemeente Súdwest-Fryslân
- f. ROGplus
- g. Centric
- h. Meyra
- i. Medipoint
- j. Medux
- k. Ministerie van VWS

B.3 Expertsessie

- a. Drechtsteden
- b. Gemeente Groningen
- c. Gemeente Den Haag
- d. Gemeente Súdwest-Fryslân
- e. Peelgemeenten
- f. Meyra
- g. Medipoint

C. Advies Nictiz: Eenheid van taal in Wmo-productcodes (2026)